

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากในปัจจุบันสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของในเมืองและชนบทมีความเหลื่อมล้ำกันมาก ทำให้เด็กในชนบทมีโอกาสศึกษาในระดับสูงที่ไม่ใช่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาในอำเภอ เด็กในเมือง จากแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ รัฐบาลมีแนวนโยบายในการสนับสนุนและส่งเสริมให้ชาวชนบทและกลุ่มชนที่ด้อยโอกาสได้รับการทางการศึกษาในอัตราส่วนที่มากขึ้น โดยมีมาตรการประการหนึ่งคือ "ปรับปรุงวิธีการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อและให้ทุนการศึกษาแก่เด็กในชนบทที่ยากจนมีโอกาส เข้าสู่มหาวิทยาลัยในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติในการให้ทุนการศึกษา เพื่อให้ไปสู่ เด็กที่ยากจนอย่างแท้จริง ... "1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะ เป็นสถาบันหนึ่งที่ทำให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานี้ และ เพื่อให้มีการดำเนินงานที่สอดคล้องในอันที่จะสนองนโยบายของรัฐบาล จึงจัดให้มีโครงการรับสมัครนักเรียนชนบทโดยให้ทุนอุดหนุนการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย² ซึ่งในปีการศึกษา ๒๕๒๖ มีพื้นที่อยู่ในเขตจังหวัดต่อไปนี้รวม ๑๒ จังหวัด คือ ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ชัยภูมิ นครราชสีมาบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ พ.ศ.๒๕๒๕ - ๒๕๒๙, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๒๕), หน้า ๒๕๐.

² "โครงการรับสมัครนักเรียนชนบทโดยให้ทุนอุดหนุนการศึกษา" จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ประกาศใช้ระเบียบว่าด้วยการรับสมัครนักเรียนยากจนในชนบทเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยได้รับทุนอุดหนุนจนจบการศึกษา เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๕

วัตถุประสงค์ในการให้ทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแก่นักเรียนชนบทคือ¹

๑. เพื่อเป็นการกระจายโอกาสให้เยาวชนจากครอบครัวที่ขาดแคลนในชนบท ได้มีโอกาสศึกษาต่อในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒. เพื่อเป็นการกระตุ้นให้โรงเรียนในชนบทได้ตื่นตัวและมีกำลังใจในการเรียนการสอน
๓. เพื่อเป็นการกระจายผู้มีความรู้ความสามารถในระดับอุดมศึกษาไปยังท้องถิ่น เนื่องจากผู้รับทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะต้องกลับไปประกอบอาชีพในท้องถิ่นของตน

คุณสมบัติของผู้สมัครขอรับทุน²

๑. มีภูมิลำเนาอยู่ใน ๑๒ จังหวัด เป็นเวลา ๕ ปีติดต่อกันจนถึงวันรับสมัคร
๒. กำลังเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีผลการเรียนอยู่ในระดับ ๑๐% แรก และมีคะแนนเฉลี่ยตลอด ๓ ภาคเรียน ไม่ต่ำกว่า ๒.๕๐ ของโรงเรียน
๓. ครอบครัวมีรายได้น้อยไม่สามารถสนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้

การดำเนินงานตามโครงการรับสมัครนักเรียนชนบทโดยให้ทุนอุดหนุนการศึกษาขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของหน่วยจุฬาฯ - ชนบท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีหน้าที่ในการรับสมัครและคัดเลือกนักเรียนชนบทจาก ๑๒ จังหวัด และทำการแพร่กระจายข่าวสารเกี่ยวกับโครงการนี้ด้วยการส่งประกาศระเบียบการ ใบสมัคร และรายละเอียดต่าง ๆ ไปยังโรงเรียนที่มีการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทุกโรงเรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดในเขตจังหวัดดังกล่าว เพื่อมอบให้หน่วยงานที่ทางจังหวัดเห็นสมควรช่วยเผยแพร่ต่อ นอกจากนี้ยังมีการแพร่ข่าวโดยผ่านสื่อมวลชนด้วย

¹ หน่วยจุฬาฯ - ชนบท "โครงการรับสมัครนักเรียนชนบทโดยให้ทุนอุดหนุนการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายงานฉบับที่ ๑/๒๕๒๖ เรื่องการดำเนินงานและผลการรับนักเรียนยากจนจากชนบท รุ่นที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๒๖" (เอกสารอัดสำเนา), หน้า ๒

² เรื่องเดียวกัน

สำหรับผู้ที่จะได้รับทุนการศึกษานี้ จะต้องผ่านการสอบคัดเลือกและสัมภาษณ์ ตลอดจนได้รับการตรวจสอบสภาพความขาดแคลนโดยคณะกรรมการจนกระทั่ง เป็นที่แน่ใจแล้ว ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องทำสัญญากับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในสัญญา¹ ซึ่งในระหว่างที่เข้า เป็นนิสิตจะได้รับเงินค่าใช้จ่ายประจำ เดือน ค่าเครื่องแต่งตัว ค่าเดินทาง ค่าเล่าเรียน ค่าหอพัก ค่าอุปกรณ์การศึกษา อยู่ในวง เงินปีละสองหมื่นบาทต่อคน จนกระทั่งจบ การศึกษา สำหรับในปีการศึกษา ๒๕๒๖ นี้ เป็นรุ่นที่ ๒ ของการดำเนินงาน มีนิสิตที่ได้รับทุน อุดหนุนการศึกษาจาก ๑๒ จังหวัด จำนวน ๔๕ คน และเข้ามาศึกษาอยู่ในคณะต่าง ๆ ๑๒ คณะ ของมหาวิทยาลัยคือ สัตวแพทยศาสตร์ เภสัชศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ วิศวกรรม ศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ นิเทศศาสตร์ ครุศาสตร์ รัฐศาสตร์ อักษรศาสตร์ และนิติศาสตร์ ดังปรากฏในตารางที่ ๑

¹ดูภาคผนวก จ

ตารางที่ ๑ จำนวนนักเรียนจากชนบทที่ได้รับทุนอุดหนุนการศึกษาและเข้าศึกษา
ในคณะต่าง ๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(จำแนกตามคณะและจังหวัด) ปีการศึกษา ๒๕๒๖¹

คณะ \ จังหวัด	สพ.	ภ.	วท.	ท.	วศ.	สถ.	นศ.	ค.	ร.	ศ.	อ.	นต.	รวม
ฉะเชิงเทรา	-	-	-	๒	๒	-	-	-	๑	-	-	-	๕
ชลบุรี	-	๓	๑	๑	๑	-	-	-	-	๑	-	-	๖
จันทบุรี	-	-	๑	-	-	-	-	๑	-	-	-	-	๒
ระยอง	-	-	-	-	๑	-	-	๑	-	-	-	-	๒
ตราด	-	-	-	-	-	-	-	-	๑	-	-	-	๑
นครนายก	-	-	-	-	-	-	-	-	-	๑	-	-	๑
ปราจีนบุรี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	๑	๑
นครราชสีมา	-	๒	๑	๑	๑	-	-	-	๑	-	-	-	๖
ชัยภูมิ	๑	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	๑
บุรีรัมย์	-	-	-	-	-	๑	๒	๒	-	-	-	-	๕
สุรินทร์	๑	๒	๒	-	๓	-	-	-	-	-	๑	-	๙
ศรีสะเกษ	-	๑	๒	-	-	-	-	๑	-	-	-	๑	๕
รวม	๒	๘	๗	๔	๘	๑	๒	๕	๓	๒	๑	๒	๔๕

หมายเหตุ

สพ.	คณะสัตวแพทยศาสตร์	นศ.	คณะนิเทศศาสตร์
ภ.	คณะเภสัชศาสตร์	ค.	คณะครุศาสตร์
วท.	คณะวิทยาศาสตร์	ร.	คณะรัฐศาสตร์
ท.	คณะทันตแพทยศาสตร์	ศ.	คณะเศรษฐศาสตร์
วศ.	คณะวิศวกรรมศาสตร์	อ.	คณะอักษรศาสตร์
สถ.	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	นต.	คณะนิติศาสตร์

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

จากการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว จะเห็นได้ว่าจำเป็นต้องอาศัยแบบการสื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพในอันที่จะทำให้การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน เป็นไปอย่างราบรื่น และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ แต่ทว่าในการแพร่กระจายข่าวสารในการดำเนินงานเท่าที่ผ่านมายังคงพบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ อาทิ ปัญหาเรื่องความไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของมหาวิทยาลัย พบว่า¹ "บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ยังขาดความเข้าใจในเจตนาที่มหาวิทยาลัยต้องการจะช่วยเหลือเยาวชนที่ขาดแคลนเป็นอย่างมาก มากกว่าที่จะแสวงหาผู้ที่เรียนดีจากโรงเรียนแต่ละโรงเรียน" ปัญหาการแพร่กระจายข่าวสาร ยังไม่ทั่วถึงประชาชนที่มีสภาพยากจนบางกลุ่มไม่ได้รับข่าวสารทำให้เสียโอกาสไป ผู้ที่ได้รับทุนจะกระจุกอยู่บางที่ จะเห็นได้ว่าปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลสืบเนื่องจากระบบการสื่อสารทั้งสิ้น จึงเป็นปัญหาว่าทำอย่างไรที่จะทำให้ข่าวสารเหล่านี้แพร่กระจายไปได้อย่างทั่วถึง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้กลุ่มคนเหล่านั้นเกิดขวัญ เกิดกำลังใจ และได้เห็นคุณค่า เห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น เพราะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ผู้ที่มีฐานะยากจนไม่สนับสนุนให้บุตรของตนได้รับการศึกษาในระดับสูง ทุนการศึกษาจึงเป็นสิ่งดึงดูดใจ เป็นโอกาสที่จะทำให้ผู้ที่มีฐานะยากจนได้เกิดการคาดหวังต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของบุตรและครอบครัวในทางที่ดี และการคัดเลือกนักเรียนเข้ามาศึกษาก็จะเป็นไปอย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นความมุ่งหวังของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่จะสร้างบุคคลเหล่านี้ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและกลับไปพัฒนาท้องถิ่นชนบทหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว ด้วยการโน้มน้าวใจ สร้างความรักความผูกพันในท้องถิ่นให้มากขึ้น อันเป็นการกระจายกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถไปสู่ชนบทวิธีหนึ่ง

ประการสำคัญ นักเรียนที่ได้รับทุนการศึกษานี้ เป็นการแสดงออกถึงความสามารถของบุคคลและเป็นที่ยอมรับในสังคม ย่อมทำให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ผู้ได้รับทุน แก่ครอบครัว ตลอดจนผู้ใกล้ชิด และยังทำให้บุคคลเหล่านี้เกิดความมุ่งหวังต่อไปในอนาคตของบุตรหลานและครอบครัวอีกด้วย เช่น เมื่อบุตรมีการศึกษาสูงขึ้นเรียนสำเร็จแล้วก็มีอาชีพ มีรายได้ที่มั่นคง ซึ่งจะเป็น

¹ หน่วยจุฬาฯ - ชนบท "โครงการรับสมัครนักเรียนชนบทโดยให้ทุนอุดหนุนการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายงานฉบับที่ ๑/๒๕๒๕ เรื่องการดำเนินงานรับนักเรียนชนบท" (เอกสารอัดสำเนา) หน้า ๑๘

หนทางนำไปสู่การมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม และจะเป็นการทำให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา

ดังนั้น การให้ทุนอุดหนุนการศึกษาแก่เด็กที่ยากจนจึง เป็นการลดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัวที่ยากจนได้ เป็นแรงเสริมที่จะกระตุ้นให้เกิดความมั่งหวังจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้ใกล้ชิดอื่น ๆ นักเรียนที่เรียนดีและอยู่ในเกณฑ์การพิจารณาจะเกิดความมั่งหวัง มีความมานะเพิ่มขึ้น ครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เกิดการตื่นตัว มีกำลังใจและปรับปรุงการเรียนการสอนของตน คอยติดตามข่าวสารอยู่เสมอ เพื่อถ่ายทอดให้กับนักเรียนของตน ทำให้เกิดการแข่งขันภายในกลุ่ม ผู้ปกครอง เกิดความมั่งหวังในการที่จะส่งเสริมให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษาถึงชั้นมหาวิทยาลัย ดังที่ นาวาอากาศโทนภดล คุ่มประวัติน¹ ได้กล่าวไว้ว่า "บุตรส่วนใหญ่ก่อนที่จะได้รับการศึกษาจะต้องได้รับคำยินยอม เห็นชอบจากบิดามารดา ถ้าหากบิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่อนุญาต บุตรก็อาจหมดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาต่อไป" ทุนอุดหนุนการศึกษาและการได้เข้าเรียนต่อในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงเป็นเสมือนรางวัลของความพยายามมานะอุตสาหะของนักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน อันเป็นแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดความมั่งหวังขึ้นในแต่ละบุคคล ซึ่งจะมีผลต่อการยกระดับการดำเนินชีวิตของบุคคลให้สูงขึ้น อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศต่อไป

แม้ว่าจะมีการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ได้มีโอกาสเข้าเรียนต่อในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและได้รับทุนอุดหนุนการศึกษา ซึ่งเป็นการลดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสร้างความมั่งหวังให้เกิดขึ้นกับบุคคลหลายฝ่ายแล้วก็ตาม แต่โครงการให้ความช่วยเหลือนี้ จะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้เลย ถ้าหากไม่ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยระบบการสื่อสาร เป็นสิ่งเชื่อมโยงให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาให้ได้ นั่นคือ จะมีวิธีการสื่อสารใดที่จะแพร่กระจายข่าวสารไปสู่คนกลุ่มย่อยที่มีสภาพยากจนได้อย่างทั่วถึง จะมีการชักจูงโน้มน้าวใจบุคคลเหล่านี้อย่างไรที่จะสร้างความมั่งหวังต่อการเปลี่ยนแปลงให้บังเกิดเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น

¹นภดล คุ่มประวัติน, "ความมั่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทย เกี่ยวกับการศึกษาของบุตร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๖๑.

การศึกษาถึงโครงสร้างทางการสื่อสาร เครือข่ายความสัมพันธ์ และลักษณะของบุคคล จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เราสามารถคาดทำนายและให้คำตอบในสิ่งที่เราต้องการได้

ในการศึกษาของผู้วิจัยครั้งนี้ จะเป็นการศึกษาถึงลักษณะ เครือข่ายและรูปแบบของการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (informal communication)¹ คือ เป็นการติดต่อสื่อสารที่ไม่ได้ดำเนินการไปตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ ส่วนใหญ่จะคำนึงถึงความรู้จักคุ้นเคย ขอบพอบ เป็นการส่วนตัว เป็นไปในลักษณะการสื่อสารที่อยู่ต่อหน้า (face-to-face communication) เช่น การสนทนา พูดคุย ปรึกษาหารือ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ได้ทราบถึงความสัมพันธ์ของบุคคลในเครือข่าย ลักษณะการแพร่กระจายข่าวสารว่าข่าวสารนั้นมีการแพร่กระจายไปได้อย่างไรในหมู่สมาชิกภายในระบบ เครือข่ายนั้น ๆ และเพื่อทราบถึงพฤติกรรมเกี่ยวกับความมุ่งหวังของประชาชนในชนบทหลังจากที่เด็กได้เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยแล้ว จากการสื่อสารโดยเครือข่ายซึ่งคาดว่าจะก่อให้เกิดผลที่ดีตามมาดังนี้ คือ

๑. โดยส่วนรวมแล้วประชาชนส่วนใหญ่จะเกิดความมุ่งหวัง ปราบปรามให้เด็กที่ได้รับทุนเรียนสำเร็จและกลับมาทำงานในท้องถิ่นของตน เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชนบทต่อไป

๒. ประชาชนได้เห็นว่ามีโอกาสทางการศึกษาแก่ครอบครัวที่ยากจนมิได้ทอดทิ้งละเลย ทำให้ประชาชนเกิดขวัญและกำลังใจในการที่จะส่งเสริมให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษามากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิม

๓. ผู้ที่มีบุตรหลานและอยู่ในข่ายที่มีโอกาสจะได้รับทุนนี้จะเกิดความมุ่งหวัง เกี่ยวกับอนาคตของบุตรหลานในด้านต่าง ๆ ทั้งทางฐานะ เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งความมุ่งหวังนี้ย่อมเป็นสิ่งที่จะกำหนดแนวทางและวางรากฐานชีวิตในอนาคตของบุตรหลานของตน ตลอดจนจะเป็นแรงผลักดันให้เขา เหล่านั้นเกิดการเปลี่ยนแปลง มีการพัฒนาตนเอง เพื่อให้ประสบผลแห่งความมุ่งหวังนั้น

¹ หลุย จำปา เทศ, "การติดต่อสื่อสาร" ใน กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม ๑, ทิศนา แคมมณี และคณะ, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: บุรพาศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๘๐.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อทราบถึงเครือข่ายการแพร่กระจายข่าวสาร เรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท ของประชาชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา
๒. เพื่อทราบถึงพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างบุคคลในเครือข่ายการแพร่กระจายข่าวสาร เรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท ทั้งทางตัวต่อตัวและข่าวลือ
๓. เพื่อทราบถึงผลสะท้อนของ เครือข่ายการแพร่กระจายข่าวสาร เรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท ที่ทำให้ผู้รับข่าวสารเกิดความมุ่งหวังเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุตรหลาน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ เครือข่ายการแพร่กระจายข่าวสาร เรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท รุ่นที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๒๖ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ครั้วเรือนละ ๑ คน สุ่มสุ่มที่คัดเลือกประชาชนจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นตัวแทนในการศึกษาเนื่องจาก

๑. จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นจังหวัดหนึ่งในจำนวน ๑๒ จังหวัด ที่อยู่ในโครงการให้ทุนอุดหนุนการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีนิสิตที่ได้รับทุนในรุ่นที่ ๒ จำนวน ๕ คน นับได้ว่าเป็นจำนวนที่มีความเหมาะสมไม่มากไม่น้อยจนเกินไปในการที่จะทำการศึกษาในลักษณะของเครือข่าย ซึ่งคาดว่าจะเป็นตัวแทนที่จะนำไปสู่ระบบเครือข่ายได้อย่างสมบูรณ์และสามารถนำผลการวิจัยอย่างสรุปในจังหวัดฉะเชิงเทราได้

๒. จังหวัดฉะเชิงเทราอยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ ทำให้สะดวกในการเดินทางที่จะไปเก็บรวบรวมข้อมูล และอยู่ในกำลังความสามารถด้านงบประมาณของผู้วิจัยที่จะกระทำได้

๓. จังหวัดนี้อยู่ในเขตภาคกลางจึงไม่มีปัญหาทางด้านภาษาที่จะใช้ในเวลาทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ง่ายต่อการเข้าใจตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ตอบ

นิยามศัพท์

โครงการรับสมัครนักเรียน	หมายถึง โครงการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนชนบทที่เรียนดีแต่ขาดแคลน โดยให้เข้าเรียนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้รับทุนอุดหนุนการศึกษา เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าเครื่องแต่งกาย ค่าเดินทาง ค่าหอพัก ค่าอุปกรณ์ ฯลฯ ในวงเงินปีละไม่เกินสองหมื่นบาทต่อคน
หน่วยจุฬาฯ - ชนบท	หมายถึง หน่วยงานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการรับสมัครคัดเลือกและติดตามผลนักเรียนชนบท ด้วยการให้ทุนการศึกษา
นิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท	หมายถึง นิสิตที่ได้รับทุนอุดหนุนการศึกษาและเข้าเรียนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามโครงการของหน่วยจุฬาฯ - ชนบท รุ่นที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๒๖
ความยากจน ความขาดแคลน	หมายถึง ฐานะในทางเศรษฐกิจของครอบครัวนิสิตในสายตาคณะกรรมการเห็นว่ายากจนหรือขาดแคลน โดยพิจารณาตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ในการประชุมฯ
ชนบท	หมายถึง เขตที่ประชาชนอาศัยอยู่ในภูมิภาค ในที่นี้หมายถึง เขตพื้นที่ที่อยู่ในโครงการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๒๖ ซึ่งมี ๑๒ จังหวัดคือ ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ
ข่าวสาร หรือข่าวสารสนเทศ (information)	หมายถึง เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการของหน่วยจุฬาฯ - ชนบท และนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท
ผลสะท้อน (impact)	หมายถึง ผลที่เกิดจากเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลคือ ความมุ่งหวังของผู้รับข่าวสาร เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคม

ความมุ่งหวัง (expectation)	หมายถึง ความมุ่งมาดปรารถนาหรือความตั้งใจของผู้รับข่าวสารที่ต้องการให้บุตรหลานของตนมีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในด้านการศึกษา อาชีพ และมาตรฐานความเป็นอยู่
การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร (communication network analysis)	หมายถึง วิธีการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงโครงสร้างการสื่อสารของระบบ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสาร ทั้งนี้โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นหน่วยในการวิเคราะห์
โครงสร้างการสื่อสาร (communication structure)	หมายถึง การจัดระเบียบองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ในระบบตามความสัมพันธ์ของการติดต่อสื่อสาร ซึ่งสามารถศึกษาได้จากรูปแบบการติดต่อสื่อสาร
คู่สื่อสาร (dyad)	หมายถึง บุคคลสองคนซึ่งเชื่อมโยงติดต่อกัน โดยมีความเกี่ยวข้องทางการสื่อสารต่อกัน
ความเกี่ยวข้องทางการสื่อสาร (link)	หมายถึง ความสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยที่ศึกษาสองหน่วย
ความเชื่อมโยงทางการสื่อสารของบุคคล (individual connectedness)	หมายถึง ระดับความเกี่ยวข้องทางการสื่อสารกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในระบบ
บูรณาการของบุคคล (individual integration)	หมายถึง ความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกที่อยู่ในเครือข่ายการสื่อสารของบุคคลที่ทำการศึกษา
ความหลากหลายของบุคคล (individual diversity)	หมายถึง ความแตกต่างในลักษณะบางประการระหว่างสมาชิกในเครือข่ายการสื่อสารของบุคคลที่ทำการศึกษา
ความคล้ายคลึง (homophily)	หมายถึง ระดับความเหมือนกันในด้านอายุ การศึกษา และรายได้ของบุคคลสองคนที่มีปฏิกริยาสัมพันธ์กัน

ความแตกต่างกัน หมายถึง ระดับความแตกต่างกันของบุคคลทั้งสองที่มีปฏิริยาสัมพันธ์ (heterophily) กันในด้านอายุ การศึกษา และรายได้

เครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคลแบบกระจาย หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กับคน (radial personal network) หลาย ๆ คน โดยที่คนในกลุ่มที่ติดต่อกันนี้จะไม่มีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกันเลย

เครือข่ายความสัมพันธ์ของบุคคลแบบเกี่ยวข้อติดกัน หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งมีการติดต่อกับ (interlocking personal network) คนหลาย ๆ คน โดยที่คนในกลุ่มที่ติดต่อกันนี้จะมีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกัน

ปัญหาวิจัย

๑. การแพร่กระจายข่าวสารเรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท มีลักษณะเป็นเครือข่ายอย่างไร
๒. พฤติกรรมการสื่อสารของบุคคลในเครือข่ายการแพร่กระจายข่าวสาร เรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท มีลักษณะอย่างไร
๓. การแพร่กระจายข่าวสารเรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท ภายในเครือข่ายทำให้ผู้ได้รับข่าวสารเกิดความมุ่งหวังเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุตรหลานหรือไม่
๔. ในการแพร่กระจายข่าวสารเรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท มีข่าวลือเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยหรือไม่
๕. ในกรณีที่บุคคลได้รับข่าวสารสองทาง คือโดยตัวต่อตัวและข่าวลือ จะมีผลต่อความมุ่งหวังมากกว่าบุคคลที่ได้รับข่าวสารโดยตัวต่อตัวเพียงทางเดียวหรือไม่

สมมติฐานการวิจัย

๑. การแพร่กระจายข่าวสารเรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท จะมีลักษณะเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคลแบบเกี่ยวซ้อนติดกัน (interlocking personal network) มากกว่าที่จะเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่เป็นแบบกระจาย (radial personal network)
๒. พฤติกรรมการสื่อสารของบุคคลในเครือข่ายการแพร่กระจายข่าวสารเรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท ทำกันในระหว่างบุคคลที่มีความเหมือนกัน (homophily) มากกว่าบุคคลที่มีความแตกต่างกัน (heterophily)
๓. พฤติกรรมการสื่อสารของบุคคลในเครือข่ายการแพร่กระจายข่าวสารเรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท ทำกันในระหว่างบุคคลที่มีความผูกพันต่อกันแบบสนิทสนมแน่นแฟ้น (strong tie) มากกว่าบุคคลที่มีความผูกพันต่อกันแบบผิวเผิน (weak tie)
๔. การแพร่กระจายข่าวสารภายในเครือข่ายทำให้ผู้ได้รับข่าวสารเกิดความมุงหวังเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุตรหลานในด้านการศึกษา อาชีพ และมาตรฐานความเป็นอยู่ในระดับต่างกัน
๕. โอกาสในการรับข่าวสารของประชาชนเรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท นอกจากจะได้รับโดยตรงตัวต่อตัวแล้วยังได้รับข่าวลือด้วย

ข้อจำกัดของการวิจัย

๑. การวิจัยครั้งนี้ กระจ่างเฉพาะผู้ที่ได้รับข่าวสารเรื่องนิสิตทุนจุฬาฯ - ชนบท จากการติดต่อถ่ายทอดกันมาจากผู้ใกล้ชิดกับนิสิตเท่านั้นคือ จากบิดา มารดา หรือผู้ปกครองนิสิต ไม่รวมถึงข่าวสารเรื่องอื่น ๆ หรือบุคคลที่ได้รับข่าวสารทางอื่น ซึ่งทำได้โดยดูว่าบุคคลที่จะทำการศึกษานั้นได้รับการอ้างอิงจากบุคคลที่ทำการศึกษาค้นแรกหรือคนต่อ ๆ มาหรือไม่ ซึ่งทั้งนี้อาจจะได้รับข่าวสารมาจากบุคคลมากกว่าหนึ่งคนก็ได้
๒. การวิจัยครั้งนี้ กระจ่างเฉพาะเครือข่ายในสังคมชนบท ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันกับเครือข่ายในสังคมเมือง
๓. เนื่องจากปัญหาด้านเวลา ทุนทรัพย์ และกำลังคนในการศึกษามีจำกัด การวิจัยครั้งนี้จึงต้องอาศัยจากกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก ไม่สามารถนำผลการวิจัยสรุปอ้างอิงประชากรที่จะทำการศึกษาทั้งประเทศได้

ข้อตกลงเบื้องต้น

โครงการให้ทุนอุดหนุนการศึกษาจพหาฯ - ชนบท นี้ มิได้มุ่งให้เด็กเกิดการแข่งขันเพื่อที่จะเข้ามหาวิทยาลัย แต่เป็นการให้โอกาสและช่วยเหลือเด็กจากครอบครัวยากจนให้มีโอกาสได้รับการศึกษาในชั้นอุดมศึกษาบ้าง โดยคำนึงถึงความสามารถและระดับสติปัญญาของเด็กด้วย เพื่อมิให้เกิดการสูญเปล่าทางการศึกษา และเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชนบทในอนาคตต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงลักษณะการติดต่อสื่อสารของประชาชนในสังคมชนบทซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่ายในรูปแบบต่าง ๆ และภายในเครือข่ายนี้จะมีการแพร่กระจายข่าวสารโดยการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ในกลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันแบบสนิทสนมแน่นแฟ้น อาทิ เครือญาติ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน และผลจากการแพร่กระจายข่าวสารภายในเครือข่าย ทำให้ผู้ที่ได้รับข่าวสาร เกิดความมุ่งหวัง เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของบุตรหลานในด้านการศึกษา อาชีพ และมาตรฐานความเป็นอยู่ เป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มต่าง ๆ ในชนบท โดยเฉพาะเรื่องความต้องการของคนยากจนในอนาคตได้ถูกต้อง

นอกจากนั้น ผลการวิจัยนี้จะ เป็นการ เพิ่มข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาในเรื่องที่คล้ายคลึงกัน และข้อมูลที่ได้บางส่วนจะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยจพหาฯ - ชนบท ในการประเมินผลโครงการให้ทุนอุดหนุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจนในชนบทว่าบรรลุผลตามเป้าหมายหรือไม่ ข่าวสารเกี่ยวกับการให้ทุนแพร่กระจายไปในกลุ่มเป้าหมายได้มากน้อย เพียงไร ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานสำหรับโครงการให้ทุนอุดหนุนการศึกษานี้ได้บ้าง